

บทที่ 4

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยของงานศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเก็บข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูลด้วยกันเพื่อให้ได้ทราบถึง กำเนิด พัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงของบ้านดง ซึ่งยังไม่พบว่ามีการศึกษาวิจัยใดที่เกี่ยวข้องกับบ้านดงที่มีรูปแบบการวิจัยในลักษณะนี้ การรวบรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์อยู่บนพื้นฐานความถูกต้องผ่านกระบวนการที่ได้มีผู้วิเคราะห์ วิจัย ศึกษามาแล้วทั้งสิ้น ประกอบกับข้อมูลด้านการสำรวจ สังเกต บันทึกข้อมูลภาคสนามทางด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน นำมาคัดกรองเรียบเรียงเพื่อสร้างเป็นกระบวนการวิจัย และสร้างกรอบการศึกษา ด้านการจัดรูปที่ว่าง ด้านการจัดองค์ประกอบทางกายภาพ และการจัดการชุมชน ได้ตั้งขึ้นตอนต่อไป

4.1 การออกแบบวิธีการศึกษา

การออกแบบการศึกษาได้พิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการศึกษาเป็นหลัก เพื่อสร้างคำถามงานวิจัยจากวัตถุประสงค์ โดยวัตถุประสงค์ในการศึกษานี้ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาลักษณะการจัดวางองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน สถาปัตยกรรมและ องค์ประกอบภายในพื้นที่ของหมู่บ้านชาวลัวะ บ้านดง ต.ห้วยห้อม อ.แม่ลาน้อย จ.แม่ฮ่องสอน 2) เพื่อเข้าใจถึงกระบวนการกำเนิด พัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงของการจัดรูปที่ว่างในหมู่บ้านชาวลัวะ และอธิบายสาเหตุ ปัจจัย และอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงของการจัดรูปที่ว่างขององค์ประกอบสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชาวลัวะ

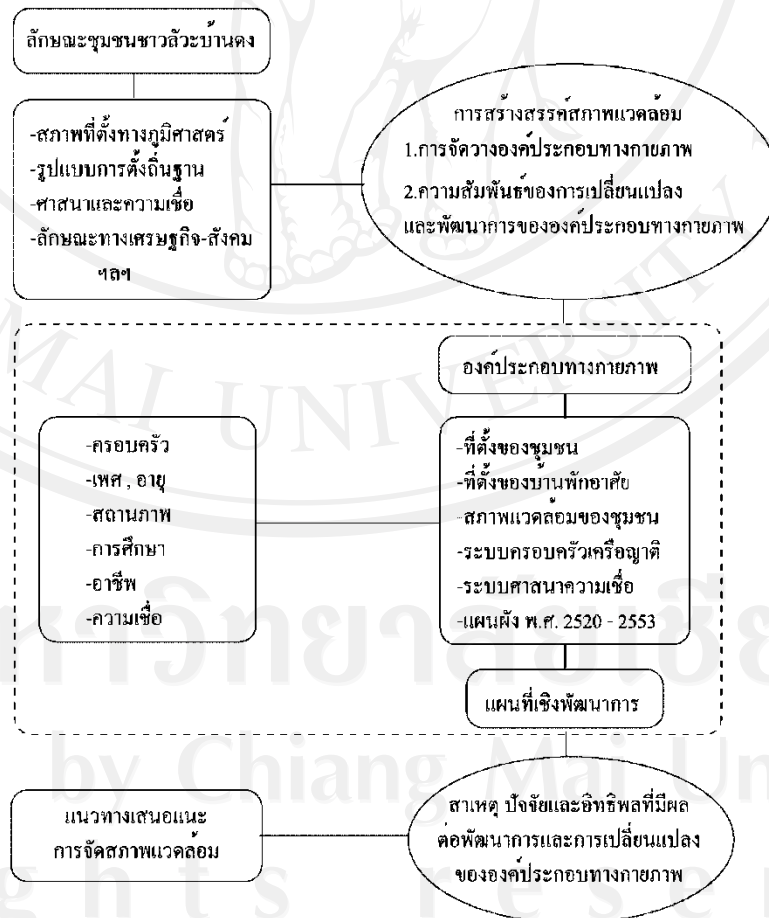
จากวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการจัดวางองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนเพื่อให้ทราบถึงรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานและ ลักษณะการจัดผังหมู่บ้าน จึงได้สร้างเป็นคำถามวิจัยว่า การจัดรูปที่ว่างของชุมชนและ เรือนพักอาศัยส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและมีอิทธิพลต่อรูปแบบการดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอย่างไรรวมถึงสาเหตุ ปัจจัย และอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงการจัดองค์ประกอบทางกายภาพ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชาวลัวะ บ้านดง ต.ห้วยห้อม อ.แม่ลาน้อย จ.แม่ฮ่องสอน โดยสรุปคำถามย่อยงานวิจัยได้ดังนี้คือ

1 รูปแบบการดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อการจัดรูปที่ว่างของชุมชน และเรือนพักอาศัย ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

- 2) สาเหตุ และปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของบ้านดง
- 3) ข้อเสนอแนะต่อการจัดสภาพแวดล้อม และภูมิทัศน์ของชุมชนบ้านดง

4.2 กรอบการวิจัย และขั้นตอนการวิจัย

จากคำถามงานวิจัยดังกล่าวได้สร้างกระบวนการศึกษาตลอดจนการค้นคว้าข้อมูลทางด้านเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม และการสำรวจผังสภาพแวดล้อมชุมชนบ้านดงจากแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ในเบื้องต้นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และสำรวจภาคสนามพบว่าบ้านดงมีประชากรรวมทั้งสิ้น 922 คน 182 หลังคาเรือน โดยฐานข้อมูลงานวิจัยนี้ได้ใช้ฐานข้อมูลเบื้องต้นในการแบ่งพื้นที่การตั้งถิ่นฐาน และการขยายตัวของชุมชนออกเป็น 3 กลุ่ม จากการสังเกตพื้นที่การขยายตัวของหมู่บ้านมีสภาพภูมิประเทศที่แบ่งออกอย่างชัดเจนจากระดับความสูงน้ำทะเล และลำธาร ทางสัญจรทั้งจากอดีต และปัจจุบันรวมถึงสิ่งปลูกสร้างทางสาธารณูปโภคในปัจจุบันของหน่วยงานราชการ อีกทั้งการขยายตัวของประชากรบ้านดงความต้องการใช้พื้นที่ทางด้านที่พักอาศัย พื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่ประกอบพิธีกรรม หรือกิจกรรมส่วนรวมในระดับชุมชน

แผนภูมิ 4-1 กรอบงานวิจัย

คำถามวิจัย 1) วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อการจัดรูปที่ว่างของชุมชน และเรือนพักอาศัย ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

วิธีดำเนินการ

-**การเก็บข้อมูลภาคเอกสาร** ใช้การค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ งานวิจัย หนังสือ สิ่งพิมพ์ วารสาร บทความ ภาพถ่าย รูปภาพ แผนที่ และการค้นคว้าจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีการบันทึกข้อมูลเอาไว้โดยเน้นเก็บข้อมูลในส่วนที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องคือ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ชาวลาวในประเทศไทย วิถีชีวิตชาติพันธุ์ ประเพณีวัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐาน และสถาปัตยกรรม เรียบเรียงข้อมูลลำดับเหตุการณ์ของแต่ละช่วงข้อมูลนั้นๆ ข้อมูลด้านประชากรรวบรวมจากสถาบันวิจัยชาวเขา และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวของตำบลห้วยห้อม รวมทั้งสถิติจำนวนประชากรแบ่งตามเพศ อายุ ที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยห้อมได้รวบรวมเป็นเอกสาร และเผยแพร่ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ด้านชาติพันธุ์ได้มีเอกสารที่สามารถค้นคว้าจากห้องสมุดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่บอกถึงเรื่องราววิถีชีวิตของชาวลาวยุคใหม่ในบริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยโดยพบมากในจังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอนผนวกกับข้อมูลที่บันทึกไว้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของชาวลาวยุคใหม่ การต่อสู้ ความเชื่อเรื่องไสยเวทย์ในสมัยสร้างเมืองเชียงใหม่ที่วัดเจดีย์หลวง และค้นพบเอกสารจากชาวต่างชาติถูกจัดเก็บไว้ที่สยามสมาคมรวบรวมภาพถ่ายบันทึกเรื่องราวของชาวลาวยุคใหม่ทุกด้านไว้เป็นอย่างดี ส่วนด้านเอกสารทางสถาปัตยกรรม มีการศึกษาจากนักวิชาการด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ที่ปรากฏเป็นเอกสารชัดเจน และใกล้เคียงกับพื้นที่มากที่สุดคือบริเวณบ้านละอูบที่ห่างจากบ้านดงเพียง 2 กม.มีการบันทึกรูปแบบของผัง แนวคิดการจัดผัง ลักษณะสถาปัตยกรรมทั้งนี้เอกสารต่างๆ ได้รวบรวมตลอดระยะเวลาก่อนการวิจัย มาจำนวนหนึ่งก่อนจะนำมาคัดกรองจำแนกออกเป็นหมวดหมู่

- **การสัมภาษณ์** การพูดคุยสอบถามกับผู้สูงอายุในชุมชน ผู้รวบรวมข้อมูลในหมู่บ้านและผู้นำชุมชนถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน และประเพณีความเชื่อต่างๆ การใช้พื้นที่ของชาวลาวยุคใหม่ในการประกอบพิธีกรรมความเชื่อ และการดำรงชีพเกษตรกรรม ในส่วนของรายละเอียดประกอบการสำรวจในแต่ละหลังคาเรือนใช้ชุดแบบสอบถาม จำนวน 140 ชุดทุกหลังคาเรือนในกลุ่มที่ 1 ให้ข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อ เพศ อายุ ชาติพันธุ์ บ้านพักอาศัย เป็นต้น โดยแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำเป็นการสัมภาษณ์แบบถามตอบด้วยลักษณะคำถามปลายปิดเป็นส่วนใหญ่ด้วย บางครั้งเกิดปัญหาด้านการสื่อสารที่ผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถสื่อสารในภาษาไทยได้จำเป็นต้องสอบถามผ่านเพื่อนบ้าน หรือผู้อยู่อาศัยในละแวกใกล้เคียง และนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาจัดเป็นหมวดหมู่ด้านระยะเวลาในการสร้างบ้าน การต่อเติม การนับถือศาสนา ขอบเขตที่ดิน เครื่องมือเพื่อที่จะสามารถ

นำมาประกอบการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ว่างในระดับชุมชน กลุ่มเรือน ผังบริเวณ และพื้นที่ใช้สอยของบ้านพักอาศัย

- **การสำรวจ** เบื้องต้นศึกษาจากแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศมาประกอบการสำรวจสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านทั้งหมด โดยทำการตรวจเช็คเส้นทางสัญจรต่างๆ ทั้งของเดิม และสร้างใหม่เพื่อสร้างผังสภาพแวดล้อมหมู่บ้านให้เทียบเท่า และใกล้เคียงปัจจุบันอย่างถูกต้องมากที่สุด ก่อนที่จะมาสำรวจแบบลงรายละเอียดคนในกลุ่มที่ 1 อีก 140 หลังคาเรือนพร้อมกับถ่ายภาพประกอบงานวิจัย โดยในส่วนนี้ได้ใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศจากภาควิชาภูมิศาสตร์สารสนเทศ ซึ่งเป็นภาพถ่ายของบ้านดงในปี พ.ศ. 2545 ร่วมกับแผนที่ของเว็บ ไซค์กูเกิลเอิร์ธ ที่เป็นแผนที่เมื่อปี พ.ศ. 2548 นำมาเขียนขึ้นด้วยโปรแกรมออโตแคด(Autocad) แล้วนำไปเป็นต้นแบบของผังที่จะพัฒนาให้ตรงกับสภาพแวดล้อมปัจจุบันต่อไป

- **การรังวัด** เนื่องด้วยสภาพภูมิประเทศ และสภาพแวดล้อมของบ้านดงเป็นพื้นที่ราบเชิงเขาที่มีระดับบ้านเรือนลดหลั่นกันลงมาตามแนวของชั้นดินการวัดใช้วิธีการตรวจเช็คเปรียบเทียบระยะเสาเรือนมาเป็นจุดอ้างอิงโดยรังวัดในทุกเรือนบริเวณพื้นที่ดั้งเดิมที่ได้เลือกเป็นพื้นที่ศึกษาเส้นทางหลักประเภทถนนใช้สายวัดมาเช็คระยะความกว้างส่วนด้านยาวเช็คระยะประกอบกับภาพถ่ายทางอากาศของกูเกิลเอิร์ธอีกครั้งเพื่อความแม่นยำ และสร้างเป็นแผนผังโดยแบ่งผังออกตามหมวดหมู่ที่ทำการวิจัยเช่น ผังหมู่บ้านใน 4 ช่วงเวลา ผังศาสนาความเชื่อ ผังพื้นที่ใช้สอย เป็นต้นทำการเช็คทิศทางของบ้านพักอาศัย ระดับความสูงของพื้นที่ แนวรั้วอาณาบริเวณ โดยรอบนำมาพัฒนาผังให้ทันเหตุการณ์ตลอดระยะเวลาที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

- **การสังเกต** สังเกตสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน การใช้พื้นที่ว่างต่างๆในชุมชน พื้นที่ส่วนรวมที่ใช้ประกอบพิธีกรรม และสถานที่สำคัญของชุมชนตลอดจนวิถีชีวิตของชาวตัวะในการดำรงชีพ พฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์ในชุมชนทำการจดบันทึกข้อมูล และถ่ายภาพโดยการสังเกตทางอ้อมในบางครั้งเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชนบนพื้นที่เกษตร งานพิธีศพ และการประกอบอาชีพในหมู่บ้านสอบถามเรื่องราวและร่วมรับประทานอาหารเพื่อทำความคุ้นเคยกับชาวบ้านในพื้นที่สังเกตพื้นที่ใช้สอยบนเรือนว่าจัดแบ่งลักษณะใดและใช้วัสดุประเภทไหนสอบถามแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเรือน และความพึงพอใจในวิถีชีวิตที่เป็นอยู่โดยผู้วิจัยใช้เวลาลงภาคสนามจำนวน 4 ครั้งครั้งละ 5 วันโดยเฉลี่ยอาศัยกินนอนอยู่ในหมู่บ้านเพื่อที่จะได้สัมผัสถึง รูปแบบชีวิตชุมชนชนบท และชุมชนดั้งเดิม และได้สังเกตเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนทั้งด้านความหนาแน่นของพื้นที่บริเวณบ้าน และสังเกตถึงกิจกรรมในด้านศาสนาความเชื่อที่เป็นสาเหตุ และปัจจัยสอดคล้องกับคำถามงานวิจัยที่เกิดขึ้นในสถานที่จริง สังเกตการเข้าออกของผู้คนจากภายในทั้งที่เป็นผู้ใช้เส้นทาง นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ทำงานในพื้นที่บ้านดง

ภาพ 4-1 ตัวอย่างการบันทึกภาพถ่ายสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านดง พ.ศ. 2553

ภาพ 4-2 ตัวอย่างการบันทึกภาพถ่ายสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านดง พ.ศ. 2553

**คำถามวิจัย 2) สาเหตุ และปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของบ้านดง
วิธีดำเนินการ**

-การเก็บข้อมูลภาคเอกสาร สืบค้นเอกสารภาพถ่ายในอดีตจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และชาวบ้าน
ในชุมชนรวมทั้ง เอกสารของหน่วยงานราชการในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง แบบสำรวจประชากร ของ
องค์การบริหารส่วนตำบล ขอบเขตอาณาเขตของหมู่บ้าน ชาวละเวในพื้นที่ตำบล ห้วยห้อม อ.แม่ลา
น้อย จ.แม่ฮ่องสอน แผนพัฒนาตลอดทั้งก่อนหน้า และอีก 3 ปีข้างหน้าขององค์การบริหารส่วน
ตำบลห้วยห้อม สถิติมวลรวมด้านเศรษฐกิจรายได้จากสถาบันวิจัยชาวเขา และอบต. เอกสารด้านการ
ก่อสร้างถนนในหมู่บ้านทั้งนี้ปรากฏเป็นป้ายแสดงรายละเอียดบนพื้นที่จริง

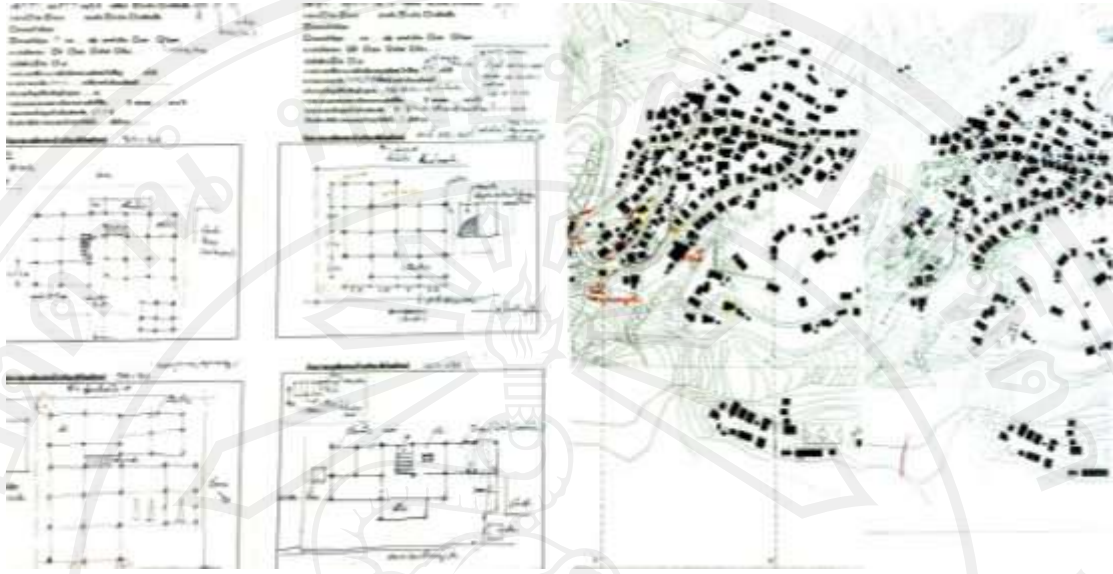
- การสัมภาษณ์ จากชุดข้อมูลแบบสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต และวิถีชีวิตที่
เปลี่ยนไป สภาพเศรษฐกิจในชุมชน การประกอบอาชีพ และจำนวนความหนาแน่นของประชากร
จากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 140 ท่าน ซึ่งเป็นตัวแทนของ 140 หลังคาเรือนโดยสอบถามไปยังหัวหน้า

ครอบครัวเป็นหลักปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเก็บข้อมูลคือการสื่อสารกับชาวบ้านที่ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ใช้ชุดแบบสอบถามแบบปลายเปิดแบบเดียวกันกับวิธีการศึกษาข้างต้นที่กล่าวมา

- **การสำรวจ** เป็นการลงภาคสนามพื้นที่จริงเก็บรวบรวมผังสภาพแวดล้อมจากการสำรวจและแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ จากการสำรวจผังปัจจุบันของชุมชนนั้นใช้ควบคู่กับการสอบถามอายุของบ้านพักอาศัยโดยจัดแยกออกมาเป็น 5 ช่วงอายุการปลูกสร้าง เปรียบเทียบเส้นทางสัญจรในหมู่บ้านระหว่างอดีตและปัจจุบัน ในส่วนของงานสถาปัตยกรรม และสภาพแวดล้อมทำการรังวัดจำนวน 140 หลังคาเรือนในกลุ่มที่ 1 จัดทำแผนผังงานสถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้าง และเชื่อมโยงกับข้อมูลเครือข่าย การนับถือศาสนา บันทึกตรวจเช็คพื้นที่ธรรมชาติตำแหน่งต้นไม้ในหมู่บ้าน และถ่ายภาพทั้งนี้กระทำโดยการเดินเท้าไปรอบบริเวณหมู่บ้านถ่ายภาพสถานที่สำคัญ และสภาพแวดล้อม

-**การรังวัด** ทำการเช็คระยะขอบเขตบ้านหลังเดิม และหลังที่สร้างใหม่ว่ามีระยะช่วงเสาห่างกันหรือเท่ากันมีพื้นที่ขยายขึ้นกว่าเดิม และตรวจวัดองค์ประกอบที่เกิดขึ้นโดยการกะระยะเปรียบเทียบกับสายวัด เช็คระดับความสูงของบ้านพักอาศัยขนาดช่องว่างทางเดินเท้า ซึ่งการเปรียบเทียบระยะจริงของผังจะเป็นแนวทางกำหนดให้กะระยะได้ใกล้เคียงหรือบางกรณีใช้การเทียบขนาดสัดส่วนของมนุษย์กับสิ่งปลูกสร้าง

- **การสังเกต** จากสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยน เนื่องจากการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภค การสร้างถนน การใช้นานพาหนะในชุมชนที่ต้องการพื้นที่ในการจัดเก็บรถ ไฟฟ้าแสงสว่างเข้ามาอำนวยความสะดวกในครัวเรือน และการติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอก สิ่งปลูกสร้างก็เช่นเดียวกัน ความคงทนของวัสดุเป็นความจำเป็นในการก่อสร้างที่ทำให้หมู่บ้านปรับตัวใช้วัสดุสมัยใหม่มาทดแทน ทำการจดบันทึก และถ่ายภาพประกอบ ทั้งนี้ตลอดช่วงเวลาที่ทำการเก็บข้อมูลจะสังเกตพบความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ตลอดเวลาตั้งแต่สภาพแวดล้อม บ้านพักอาศัย เพราะว่ามีเกิดการพัฒนากิจการในทุกๆวันของผู้คน ราย ได้ สถานที่ การศึกษาแล้วแต่เป็นสาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์กับหมู่บ้าน และชุมชน

ภาพ 4- 3 ตัวอย่างการบันทึกแผนผังสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านดง

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ และสัมภาษณ์ในครั้งนี้ทั้งหมดจะถูกนำมารวบรวม เพื่อสังเคราะห์ และตรวจสอบความถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัยผ่านข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม ข้อมูลทางด้านกายภาพที่ตั้ง และสภาพแวดล้อม ข้อมูลจากการสำรวจ และสัมภาษณ์ การบอกเล่าตามแต่ละจะสามารถรวบรวมนำมาคัดกรองให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับ

จากข้อมูลที่รวบรวมได้ดังที่กล่าวข้างต้นมานั้นสามารถนำมาวิเคราะห์สรุปผลโดยเริ่มจากการวิเคราะห์ด้านกำเนิด การตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านดงโดยอธิบายผ่านแนวคิดทฤษฎีการตั้งถิ่นฐาน การเกิดของชุมชนรูปแบบของชุมชน เพื่อจะได้สร้างความเข้าใจในบริบทพื้นฐานที่มีต่อชุมชนชาวละแวกบ้านดง และนำไปสู่การวิเคราะห์ในระดับต่อไปเพื่อให้สอดคล้อง และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์งานวิจัยโดยสามารถแยกการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1) การจัดรูปแบบของการวางผังสภาพแวดล้อมของชุมชน

การวิเคราะห์เกี่ยวกับการวางผังสภาพแวดล้อม โดยนำข้อมูลจากการสำรวจรังวัดผังชุมชนมาใช้ประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และบอกเล่า รวมถึงสิ่งปลูกสร้างทั้งของภาครัฐและชาวบ้านดังปรากฏในสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านเวลา และทำการศึกษาคัดกรองผังสิ่งปลูกสร้างประเภทที่พักอาศัยโดยทำการแบ่งออกเป็นช่วงเวลาทั้งหมด 4 ช่วงเวลานับจากอดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งจะสามารถทราบถึงวิวัฒนาการของหมู่บ้านเกี่ยวกับสาเหตุ และปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมชุมชน และผลกระทบต่อกายภาพในด้านอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น อีกทั้งแผนที่การสำรวจในแต่ละช่วงเวลานี้จะสามารถวิเคราะห์ถึงรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน การวางผัง

สภาพแวดล้อมที่ว่างของชุมชนที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนับแต่อดีตเป็นต้นมา ตามที่ได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยต่างๆ การวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ใช้แผนผังที่สร้างขึ้นมาเปรียบเทียบกับภาพถ่ายทางอากาศของภาควิชาภูมิศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับแผนผังภูิกุลเอริชซึ่งมีช่วงเวลาที่ต่างกันนำมาพัฒนาเป็นแผนผังปัจจุบัน และทำเป็นชั้นข้อมูลด้านเวลา ศาสนา การเกิดของสิ่งปลูกสร้าง ต้นไม้ ทางสัญจรทางดิน และคอนกรีตมาซ้อนทับในลักษณะวิธีการแมปปิง(Mapping) ผนวกเข้ากับการสัมภาษณ์ถึงช่วงเวลาการปลูกสร้าง การนับถือศาสนาของแต่ละครัวเรือนจะได้ภาพของการกำเนิดของผังบ้านดั้ง และพัฒนาการในแต่ละช่วง ความหนาแน่นของพื้นที่ พื้นที่ว่างที่เหลืออยู่ และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในเชิงกายภาพปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ สาเหตุปัจจัยทางด้านใดที่ส่งผลกระทบทางตรง และทางอ้อมในด้านใดบ้าง

2) การใช้พื้นที่ของที่พักอาศัย

การวิเคราะห์เกี่ยวกับการใช้พื้นที่ของที่พักอาศัย โดยใช้ข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นมาพัฒนาต่อจากการวิเคราะห์ในช่วงแรกซึ่งในลำดับนี้ได้คำนึงถึงพื้นที่ผังบริเวณ อาณาเขตที่ปรากฏและอาณาเขตที่รับรู้ในเชิงนิคินัย และที่สืบทอดกันมาสู่รุ่นต่อรุ่น โดยอิงข้อมูลทางด้านครัวเรือนที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยผ่านแผนผังบริเวณ และผังเรือนพักอาศัย เริ่มจากกลุ่มเครือญาติในบริเวณพื้นที่เดียวกันใช้วิธีการสุมจากกลุ่มตัวอย่างครอบครัวที่สร้างบ้านพักใกล้เคียงกันมา 2 กลุ่มซึ่งสอดคล้องกับระบบครอบครัวเครือญาติในรูปแบบครอบครัวขยาย โดยสองกลุ่มนี้มีรูปแบบการเชื่อมโยงพื้นที่ที่ต่างกันด้วยระบบลาน และระบบทางเดินเท้าสามารถศึกษาวิเคราะห์ถึงพัฒนาการของพื้นที่ และการใช้ประโยชน์ร่วมกันบนความเปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน อีกทั้งสามารถวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบของรูปแบบการใช้พื้นที่ในบ้านพักอาศัยจำนวน 140 หลังคาเรือนว่ามีการพัฒนารูปแบบไปในแบบใดเพราะเหตุใด ระบบของความเชื่อ และศาสนาก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบทางกายภาพของการใช้พื้นที่ภายในบ้านพักอาศัย รูปแบบในการสร้างฐานข้อมูลประกอบการวิเคราะห์โดยใช้การเปรียบเทียบ และวิธีการแมปปิง(Mapping)เช่นเดียวกันตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นจัดทำรูปแบบพื้นที่ใช้สอยโดยการรังวัดทั้งหมด 140 หลังในลักษณะแบบแปลนของการใช้ประโยชน์ช่วงเสาชานาดตัวเรือนเทียบอายุสิ่งปลูกสร้าง เทียบพื้นที่ใช้สอยที่มีพัฒนาการต่างกันรูปแบบการต่อเติมในช่วงเวลาที่ผ่านมา อีกทั้งรูปแบบที่เกิดขึ้นจากการนับถือศาสนาความเชื่อที่ส่งผลต่อพื้นที่ผังบริเวณ และพื้นที่ใช้สอยในครัวเรือน

3) แนวทางการเสนอแนะการจัดสภาพแวดล้อมชุมชน

ในขั้นตอนสุดท้ายของการวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การอภิปรายสรุปผลการศึกษาโดยรวบรวมการวิเคราะห์ข้างต้นที่ได้กล่าวมาโดยวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของสังคม และพื้นที่ว่างในชุมชนสรุปสาเหตุ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกๆด้าน และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการ

เสนอแนะต่อชุมชนในด้านการจัดสภาพแวดล้อมของชุมชนชาวไร่บ้านคง รวมถึงเป็นแนวทางในการศึกษาองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนชาติพันธุ์อื่นๆต่อไปในอนาคต ซึ่งการที่จะเสนอแนะแนวทางนั้นผู้วิจัยไม่ได้ต้องการให้เสนอด้านอนุรักษ์เป็นประเด็นหลักแต่ต้องการเสนอแนวทางผ่านการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบที่ได้จากการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ ซ้อมถาม ซ้อมทาบ โดยวิธีการแมปปิง (Mapping) หากคุณลักษณะเด่นจากแนวคิดของชาวไร่บ้านคงกลับมาศึกษาด้วยวิธีการพื้นฟูอย่างเป็นระบบมากกว่า เนื่องด้วยสภาพแวดล้อมปัจจุบันของบ้านคงเปลี่ยนแปลงไปแล้วอย่างรวดเร็วเทียบเมื่อเทียบกับข้อมูลแผนผังด้านช่วงเวลาจะสามารถเข้าใจถึงพัฒนาการที่เกิดขึ้น และจากการสังเกตของผู้วิจัยเอง ส่วนด้านนโยบายที่เป็นแผนพัฒนาจากภาครัฐจำเป็นที่จะต้องทำประชาพิจารณ์เพื่อหาข้อสรุปรวมถึงหลักความเป็นไปได้ด้านการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ในว่าจะยอมรับได้ในทิศทางใด มีข้อกำหนดกฎเกณฑ์ใดที่สามารถปฏิบัติได้ และสร้างเป็นกฎเกณฑ์ของชุมชนที่โดดเด่นตามแนวคิดดังกล่าวในช่วงระยะเวลาต่อไป

สรุปขั้นตอนในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปเป็นขั้นตอนงานวิจัยโดยย่อได้ดังนี้

- เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ภาพถ่าย แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศที่มีอยู่ก่อนหน้า
- ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้รวบรวมมา
- สังเคราะห์ข้อมูล แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศเพื่อใช้ลงสำรวจภาคสนามในครั้งต่อไป
- สัมภาษณ์ และถ่ายภาพสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ในชุมชน
- จัดทำแผนผังชุมชนเพื่อลงสำรวจภาคสนาม ตรวจสอบเช็คตำแหน่งองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมตลอดจนสถานที่ที่สำคัญในชุมชน
- คัดกรองภาพถ่ายสภาพแวดล้อมของชุมชนเพื่อใช้ประกอบการสร้างแผนผังในช่วงเวลาปัจจุบันที่ได้ดำเนินการวิจัย
- ปรับปรุงแผนผังล่าสุดที่สอดคล้องกับการสำรวจเพื่อใช้ประกอบการสัมภาษณ์ประชากรในขั้นต่อไป
- จัดทำแบบสำรวจและสัมภาษณ์ประชากรในหมู่บ้าน จำนวน 140 ชุด โดยเน้นสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวเป็นหลัก หรือผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม ในครัวเรือนได้ดีที่สุด โดยอยู่ในขอบเขตของพื้นที่ที่ทำการศึกษา
- สำรวจผังบริเวณรอบๆเรือนพักอาศัยและในพื้นที่ดินที่มีสิ่งปลูกสร้างของเครือญาติ
- พัฒนาผังสภาพแวดล้อมเพื่อใช้ในการสำรวจครั้งต่อไป

- สัมภาษณ์ถึงการปลูกสร้างเรือนพักอาศัยไปพร้อมกับทำการบันทึกรูปผังพื้นที่ประโยชน์ใช้สอย การต่อเติม แนวชายคา ทิศทางการตั้งบ้านเรือน คติความเชื่อในการปลูกสร้าง ทำการบันทึกภาพบ้านพักอาศัย
- จัดทำแผนผังพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านลงในผังสภาพแวดล้อม
- สั่งเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดเพื่อทำการวิเคราะห์ และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมต่อไป
- วิเคราะห์ และสั่งเคราะห์ผังกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับพัฒนาการของหมู่บ้าน ความหนาแน่นของสิ่งปลูกสร้าง โดยแบ่งออกเป็น 4 แผนผังตามข้อมูลการสัมภาษณ์ ที่ได้คัดแยกหมวดหมู่ตามระยะเวลาการสร้างเรือนพักอาศัย
- จัดทำผังบริเวณบ้านพักอาศัยของครอบครัวที่ได้ทำการสุ่มออกมา 2 ครอบครัวโดยหลักการสุ่มจะคัดเลือกจากกลุ่มบ้านพักอาศัยที่มีจำนวน 3 หลังคาเรือนขึ้นไป ปลูกสร้างในพื้นที่เดียวกัน มีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกันชัดเจนเป็นต้น
- วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ส่วนรวมตลอดจนพื้นที่ว่าง การแบ่งปันการจัดสรรปันส่วนในครอบครัวร่วมกันของเครือญาติ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้านทรัพยากร เศรษฐกิจและสังคม
- สั่งเคราะห์ข้อมูลด้านผังพื้นที่ใช้สอยประกอบกับข้อมูลสัมภาษณ์ประชากรในชุมชนพื้นที่การศึกษา
- วิเคราะห์รูปแบบของสถาปัตยกรรม และพื้นที่ใช้สอยของแต่ละครอบครัวในเชิงเปรียบเทียบถึงความต่างของพื้นที่ การต่อเติม รูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
- วิเคราะห์ถึงสาเหตุและปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลต่อพัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงความแตกต่างของระบบความเชื่อศาสนา ประเพณี พิธีกรรม เป็นต้น
- วิเคราะห์ภาพรวมของการศึกษาของค้ประกอบทางกายภาพ และพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของผังสภาพแวดล้อมตลอดจนสถาปัตยกรรม คุณลักษณะของชาวไร่บ้านดง
- สรุปผลการศึกษา และแนวทางเสนอแนะการจัดการผังสภาพแวดล้อมการจัดการชุมชน การส่งเสริมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิม